

แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมของ
นักธุรกิจในประเทศไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535

หม่อมหลวงปรีดิเทพย์ เทวกุล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2539

ISBN 974-633-934-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PATTERNS AND FACTORS INFLUENCING
THE BANGKOK BUSINESSMEN'S PARTICIPATION IN SOCIAL MOVEMENT
: A CASE STUDY OF THE MAY EVENT OF 1992

M.L. PREEYATIP DEVAKULA

A THESIS SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY
GRADUATE SCHOOL
CHULALONGKORN UNIVERSITY

1996

ISBN 974-633-934-6

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ถวายในนครดาสีเยี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

ปรีชญ์ เทวกุล : แบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมของ
นักธุรกิจในกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 (PATTERNS
AND FACTORS INFLUENCING THE BANGKOK BUSINESSMEN'S PARTICIPATION IN
SOCIAL MOVEMENT : A CASE STUDY OF THE MAY EVENT OF 1992) อ.ที่ปรึกษา :
รศ.สุรัชย์ หวันแก้ว, 185 หน้า. ISBN 974-633-934-6

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงแบบแผนและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมขบวนการ
ทางสังคมของนักธุรกิจในกรุงเทพมหานคร : ศึกษาเฉพาะกรณีเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535

ผลการศึกษาพบว่า ประการแรก ปัจจัยต่าง ๆ อันได้แก่ หัสนคติที่มีต่อรัฐบาลในขณะนั้น,
หัสนคติที่มีต่อกลุ่ม องค์กรที่นำการคัดค้านรัฐบาล, ความคาดหวังที่มีต่อความสำเร็จในการคัดค้านรัฐบาล,
ความคาดหวังต่อปฏิริยาของคนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ที่มีต่อการคัดค้านรัฐบาล, ความคาดหวัง
เกี่ยวกับการได้รับผลประโยชน์หรือการสูญเสียผลประโยชน์ จากการเข้าร่วมการคัดค้านรัฐบาล ตลอดจน
อิทธิพลการชักจูงจากสื่อสารมวลชน ล้วนมีความสัมพันธ์กับระดับการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมของ
นักธุรกิจในกรุงเทพมหานคร ในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และจากการ
วิเคราะห์ค่าความแตกต่างระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม กับกลุ่มที่ไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม
พบว่า มีความแตกต่างกันในปัจจัยด้านต่าง ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ประการที่สอง การเข้าร่วมขบวนการดังกล่าว ยังมีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึกไม่พึงพอใจ
ต่อรัฐบาล, โครงสร้างทางสังคมที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน, โครงสร้างโอกาสทางการเมือง,
อุดมการณ์และการตระหนักในผลประโยชน์ของกลุ่ม และการระดมทรัพยากร

ประการสุดท้าย แบบแผนการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมของนักธุรกิจนั้น มีทั้งในระดับ
ปัจเจกบุคคล, ระดับกลุ่ม และระดับองค์กรหลักของภาคธุรกิจเอกชน อันได้แก่ สภาหอการค้าแห่ง
ประเทศไทย, สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสมาคมธนาคารไทย

เป้าหมายของขบวนการทางสังคมในเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535 ได้ประสบความสำเร็จ
ในการทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนและจัดระเบียบแบบแผนทางการเมืองใหม่ และผลสืบเนื่องมาอีกประการหนึ่ง
ก็คือ การรวมตัวกันของนักธุรกิจจัดตั้งกลุ่มเพื่อแสวงหาทางเลือกใหม่ ๆ ในการทำให้เกิดระบบการเมืองที่ดี
ซึ่งแสดงให้เห็นถึงจุดเปลี่ยนของสังคมไทยที่นักธุรกิจเริ่มเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างเปิดเผยตาม
วิถีทางประชาธิปไตยและเป็นอิสระมากขึ้น

ภาควิชา ..... สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
สาขาวิชา ..... สังคมวิทยา
ปีการศึกษา 2538

ลายมือชื่อนิสิต ..... ปรีชญ์ เทวกุล
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....

C430295 : MAJOR SOCIOLOGY AND ANTHROPOLOGY

KEY WORD: SOCIAL MOVEMENT / BUSINESSMEN / THE MAY EVENT OF 1992

PREEYATIP DEYAKULA : PATTERNS AND FACTORS INFLUENCING THE BANGKOK BUSINESSMEN'S PARTICIPATION IN SOCIAL MOVEMENT : A CASE STUDY OF THE MAY EVENT OF 1992. THESIS ADVISOR : ASSO.PROF.SURICHA WUN'GAEO, 185 pp. ISBN 974-633-934-6

The aims of the research was to study the patterns and factors influencing the businessmen of Thailand in participating the social movement in May 1992.

The findings indicated that, firstly, there were the correlation's between the participation in social movement of May 1992 and a) attitude towards the government of that period b) attitude towards the leading group that opposed the government c) expectations to the success of the opposition to the government d) expectations to the reactions of family and colleagues of the businessmen e) expectations of gaining or losing the social interests regarding the participation in social movement f) the influences of press and media. There were differences among the factors cited above between the group of businessmen who had joined the social movement and the group who had not.

Secondly, other factors leading to social movement participation were also the feelings of dissatisfaction to the government, structural blockage of freedom, political opportunity structure, ideology and realization of group interests, resource mobilization.

Lastly, patterns of the businessmen's participation in social movement varied from individuals, groups and private organizations such as the Chamber of Commerce of Thailand, the Industrial council of Thailand, and the bankers Association of Thailand.

The social movement of May 1992 had been successful in trickling changes in politics and re-organizing the Thai political pattern. The other result was formation of the businessmen's association in order to search for the new mechanisms for the improvement of the political system. From the result of this research, we can be assured that Thai society has come a turning point which the businessmen have come to play key roles in politics more openly and more freely and, in more democratically.

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....

สาขาวิชา.....สังคมวิทยา.....

ปีการศึกษา.....2538.....

ลายมือชื่อนิติ.....ปรีเยติพย์.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยต้องขอกราบขอบพระคุณสำหรับ
รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ และรองศาสตราจารย์ ดร.ปรีชา คุณินทร์พันธุ์ ที่ได้
กรุณาสละเวลามาเป็นประธานและกรรมการสอบ อีกทั้งยังได้ให้คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์
อย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์สุริชัย หวันแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษา ที่ได้
กรุณาเอาใจใส่ ให้ความช่วยเหลือ และให้คำแนะนำที่ดีต่างๆ อันมีคุณค่าต่อการทำวิจัยครั้งนี้ เป็น
อย่างยิ่ง

ผู้วิจัยขอระลึกถึงพระคุณของคุณยาย ที่ให้การสนับสนุนการศึกษาเล่าเรียนตลอดเวลา
ที่ผ่านมา ตลอดจนบิดา มารดา ญาติพี่น้อง และเพื่อนๆ ที่คอยให้กำลังใจเสมอมา ขอขอบพระ
คุณ คุณธีระพงศ์และคุณวัลลียา บังศรีวงศ์ เจ้าของบริษัท เกษมกิจ จำกัด ที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ ที่ได้
กรุณาอนุญาตให้ผู้วิจัยลามาศึกษาได้ ในช่วงเวลาทำงาน

ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิทยานิพนธ์ ได้แก่ คุณเกียรติชัย สารเสวต
ที่ให้คำปรึกษาต่างๆ และช่วยวิเคราะห์ข้อมูล คุณพรเทพ หน่อพยัคฆ์ คุณสิริพร ปทุม คุณพลอย
สืบวิเศษ ที่ช่วยเก็บรวบรวมข้อมูล และขอขอบคุณ พันตรีเอนก สุขสยาม ผู้ที่คอยดูแล ให้ความ
ห่วงใย และเป็นกำลังใจให้ตลอดมา

หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะมีส่วนดีที่เป็นประโยชน์อยู่บ้าง ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่วีรชนผู้
เสียสละชีวิตและเลือดเนื้อ ในการต่อสู้เพื่อเรียกร้องประชาธิปไตยให้แก่สังคมไทย นับตั้งแต่
เหตุการณ์ในอดีต มาจนถึงเหตุการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม 2535 หากมีข้อผิดพลาดแต่ประการใด
ก็ตาม ผู้วิจัยขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ปรียทิพย์ เทวกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญแผนภูมิ	ฐ
บทที่ 1 บทนำ	
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย	19
ขอบเขตในการวิจัย	19
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	19
บทที่ 2 ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมรวมหมู่	20
ความหมายของขบวนการทางสังคม	23
ลักษณะของขบวนการทางสังคม	24
ประเภทของขบวนการทางสังคม	25
องค์ประกอบของการเกิดขบวนการทางสังคม	26
แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้อธิบายการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม	
- ทฤษฎีการระดมทรัพยากร	27
- ทฤษฎีการระดมพลังและการเข้าร่วม	35

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

การศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
- การศึกษาเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของนักธุรกิจ	39
- การศึกษาเกี่ยวกับขบวนการทางสังคมในประเทศไทย	44
- การศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์เดือนพฤษภาคม 2535	48
กรอบแนวความคิดในการวิจัย	52
สมมุติฐานในการวิจัย	53
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	
นิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรและการวัด	54
ประชากร	63
การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง	63
การเลือกตัวอย่าง	63
เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	64
วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล	65
คุณภาพของเครื่องมือ	65
การวิเคราะห์ข้อมูล	66
บทที่ 4 ผลการศึกษา	
ข้อมูลลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่าง	68
ข้อมูลการวิเคราะห์ทัศนคติ และความคาดหวังฯ ของกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลอิทธิพลการชักจูงจากสื่อสารมวลชน	74
ข้อมูลการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม และความสัมพันธ์ของปัจจัยด้านต่างๆ กับการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม	99

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

เปรียบเทียบความแตกต่างของทัศนคติฯ และความคาดหวังฯ ของกลุ่ม ตัวอย่างที่ได้เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม	105
การพิสูจน์สมมติฐาน	119
การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ	
- ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม	127
- แบบแผนของการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม	140
 บทที่ 5 บทสรุป	
สรุปผลการศึกษา	147
ปัญหาในการวิจัย	152
ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ	153
 รายการอ้างอิง	155
 ภาคผนวก	162
 ประวัติผู้เขียน	185

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1 จำนวนและร้อยละของเพศ	68
2 จำนวนและร้อยละของอายุ	69
3 จำนวนและร้อยละของระดับการศึกษา	70
4 จำนวนและร้อยละของระดับรายได้	71
5 จำนวนและร้อยละของประเภทธุรกิจ	72
6 จำนวนและร้อยละของตำแหน่ง	73
7 จำนวนและร้อยละของการเข้าร่วมชุมนุมทางการเมืองในอดีต (ก่อนเหตุการณ์พฤษภาคม 2535)	74
8 จำนวนและร้อยละของทัศนคติที่มีต่อรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร	75
9 จำนวนและร้อยละของทัศนคติที่มีต่อกลุ่ม องค์กรที่นำการคัดค้านรัฐบาล	80
10 จำนวนและร้อยละของความคาดหวังที่มีต่อความสำเร็จในการคัดค้านรัฐบาล ...	84
11 จำนวนและร้อยละของความคาดหวังต่อปฏิกริยาของคนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน	88
12 จำนวนและร้อยละของความคาดหวังเกี่ยวกับการได้รับผลประโยชน์ หรือการสูญเสียผลประโยชน์ จากการเข้าร่วมการคัดค้านรัฐบาล	90
13 จำนวนและร้อยละของอิทธิพลของสื่อสารมวลชนต่อการเข้าร่วมขบวนการ ทางสังคม	94
14 จำนวนและร้อยละของอิทธิพลของสื่อสารมวลชนต่อการเข้าร่วมขบวนการ ทางสังคม	95
15 จำนวนและร้อยละของอิทธิพลของสื่อสารมวลชนต่อการเข้าร่วมขบวนการ ทางสังคม	97
16 จำนวนและร้อยละของอิทธิพลของสื่อสารมวลชนต่อการเข้าร่วมขบวนการ ทางสังคม	98

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
17	จำนวนและร้อยละของผู้ที่เข้าร่วมในขบวนการทางสังคม แยกตามรายกิจกรรม	99
18	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของทัศนคติและความคาดหวังโดยรวมของกลุ่มตัวอย่าง กับระดับการเข้าร่วมขบวนการทางสังคม	101
19	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของทัศนคติที่มีต่อรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร และกลุ่ม องค์กรที่นำการคัดค้านรัฐบาล กับระดับการเข้าร่วมขบวนการทาง สังคม	102
20	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความคาดหวังที่มีต่อความสำเร็จในการคัดค้าน รัฐบาล ปฏิบัติการของคนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และความคาดหวังเกี่ยว กับการได้รับผลประโยชน์หรือการสูญเสียผลประโยชน์ จากการเข้าร่วมการคัด ค้านรัฐบาล , อิทธิพลการชักจูงจากสื่อสารมวลชน กับระดับการเข้าร่วมขบวน การทางสังคม	103
21	เปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อรัฐบาลพลเอกสุจินดา คราประยูร จำแนกราย ละเอียดรายข้อตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วม ขบวนการทางสังคม	105
22	เปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อกลุ่ม องค์กรที่นำการคัดค้านรัฐบาล จำแนกราย ละเอียดรายข้อตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วม ขบวนการทางสังคม	108
23	เปรียบเทียบความคาดหวังที่มีต่อความสำเร็จในการคัดค้านรัฐบาล จำแนก รายละเอียดรายข้อตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม และไม่ได้ เข้าร่วมขบวนการทางสังคม	110

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
24	เปรียบเทียบความคาดหวังต่อปฏิริยาของคนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน จำแนกรายละเอียดรายข้อตามลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม และ ไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม	112
25	เปรียบเทียบความคาดหวังเกี่ยวกับการได้รับผลประโยชน์ หรือการสูญเสียผล ประโยชน์ จากการเข้าร่วมการคัดค้านรัฐบาล จำแนกรายละเอียดรายข้อตาม ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม . . .	114
26	เปรียบเทียบทัศนคติฯ ความคาดหวังฯ และอิทธิพลการชักจูงจากสื่อสารมวลชน ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม	117
27	เปรียบเทียบระดับการเข้าร่วมขบวนการทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างที่เคย เข้าร่วมเหตุการณ์ 14 ต.ค. 16 , 6 ต.ค. 19 และที่ไม่เคยเข้าร่วม	118
28	เปรียบเทียบทัศนคติที่มีต่อรัฐบาล ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม และไม่ได้เข้า ร่วมขบวนการทางสังคม	119
29	เปรียบเทียบทัศนคติที่มีกลุ่ม องค์กรที่นำการคัดค้านรัฐบาลของกลุ่มตัวอย่างที่ได้ เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม	120
30	เปรียบเทียบความคาดหวังต่อความสำเร็จในการคัดค้านรัฐบาลของกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม	121
31	เปรียบเทียบความคาดหวังต่อปฏิริยาของคนในครอบครัว เพื่อนร่วมงาน ของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม	122
32	เปรียบเทียบความคาดหวังเกี่ยวกับการได้รับผลประโยชน์หรือการสูญเสีย ผลประโยชน์จากการเข้าร่วมการคัดค้านรัฐบาลของกลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วม และไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม	123
33	เปรียบเทียบการได้รับอิทธิพลการชักจูงจากสื่อสารมวลชน ของกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้เข้าร่วมและไม่ได้เข้าร่วมขบวนการทางสังคม	124

สารบัญแผนภูมิ

หน้า

กรอบแนวคิดในการวิจัย 52